

**QORTI CIVILI
PRIM' AWLA**

**ONOR. IMHALLEF
LINO FARRUGIA SACCO**

Seduta tat-2 ta' Frar, 2009

Citazzjoni Numru. 92/2004

Doris Farrugia f'isimha personali u ghan-nom ta' Antonia Caruana u ghan-nom ta' Alfred Azzopardi, it-tnejn allontanati minn dawn il-Gzejjer, Jane Agius f'isimha proprja u ghan-nom ta' Carmen Farrugia, ukoll allontanata minn dawn il-Gzejjer, Rita Caruana, Josephine Manicolo, Marianne Frendo, Edwin Azzopardi u George Azzopardi

vs

Alfred u Maria konjugi Galea

Il-Qorti,

A. CITAZZJONI:

Rat ic-citazzjoni ta' l-atturi li biha eccepew:

Illi l-atturi huma proprjetarji assoluti tal-fondi li għandhom in-numri 35, 36 u 37 fi Sqaq Sajjan f'Tas-Sliema f'Rudolph [u b'digriet tat-8 ta' Ottubru, 2008 il-kliem wara n-numru 37 gie mibdul għal Belle View Lane, Triq Rudolfu, Sliema] wara li l-istess fondi kienu akkwistati minn missier l-atturi permezz ta' kuntratt datat 9 ta' Novembru 1976 ippubblifik fl-Attu tan-Nutar George Bonello Du Puis, li

Kopja Informali ta' Sentenza

kopja tieghu giet annessa mar-rikors u immarkata bhala Dokument DF01;

Illi bhala parti min dawn il-fondi hemm bicca art/ghalqa li tagħmel parti integrali mill-fondi msemmija u dan jista' jigi ippruvat anke minn pjanta tal-fondi in kwistjoni li kienet saret mill-Perit Ronald Muscat Azzopardi A&CE, li giet annessa mar-rikors u immarkata bhala Dokument DF02 fi zmien tad-denunzja wara l-mewt ta' missier l-atturi;

Illi l-konvenuti abbusivament u illegalment qabdu u okkupaw parti sostanzjali mill-ghalqa in kwistjoni u minhabba f'hekk ivvjolaw id-dritt tat-tgawdija ta' l-istess għalqa li kienu jgawdu l-istess atturi;

Illi l-konvenuti gew interpellati diversi drabi kemm b'ittri bonarji kif ukoll permezz ta' ittra ufficjali sabiex jieħdu l-passi kollha idoneji sabiex jergħu jirripristinaw it-tgawdija ta' l-ghalqa msemmija lill-atturi;

Illi l-konvenuti baqghu inadempjenti;

L-atturi talbu lill-Qorti:

1. Tiddikjara li l-fondi 35, 36 u 37 fi Sqaq Sajjan f'Tas-Sliema f'Rudolph [u b'digriet tat-8 ta' Ottubru, 2008 il-kiem wara n-numru 37 gie mibdul għal Belle View Lane, Triq Rudolfu, Sliema] u b'mod partikolari l-ghalqa/bicca art li tagħmel parti integrali minnhom jappartjenu b'mod esklussiv u assolut lill-atturi, okkorendo bin-nomina ta' periti nominandi;

2. Tiddikjara li l-konvenuti abbusivament u illegalment qabdu u okkupaw parti sostanzjali mill-ghalqa in kwistjoni u minhabba f'hekk ivvjolaw id-dritt tat-tgawdija ta' l-istess għalqa li kienu jgawdu l-istess atturi;

3. Tordna lill-konvenuti sabiex immedjatamente jirripristinaw fil-pussess assolut lill-atturi l-ghalqa in kwistjoni u jizgħumbraw minnha u jneħħu kull tip ta' kostruzzjoni li huma għamlu b'mod illegali u abbusiv;

Bl-ispejjez kontra I-konvenuti, inkluzi dawk taz-zewg ittri bonarji u ittra ufficjali li gew ingunti gjas-subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti, il-lista tax-xhieda, u d-dokumenti prezentati mill-atturi.

B. ECCEZZJONIJIET:

Rat in-nota ta' eccezzjonijiet tal-konvenuti li biha eccepew:

1. Illi t-talbiet atturi huma infondati fil-fatt u fid-dritt stante li I-konvenuti ma jokkupaw l-ebda proprjeta` ta' l-atturi;
2. Illi bla pregudizzju ghas-suespost l-imsemmija proprjetajiet 35, 36, 37 Sqaq Sajjan, Sliema mhux il-proprjeta` ta' l-atturi u fuq kollox Sqaq Sajjan, Sliema mhux adjacenti mar-residenza tal-konvenuti;
3. Illi I-konvenuti qatt ma nbdew jew ghamlu xi tip ta' kostruzzjoni fi proprjeta` ta' l-atturi;
4. Salv eccezzjonijiet ulterjuri.

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti u I-lista tax-xhieda prezentati mill-konvenuti.

Rat l-atti kollha tal-kawza.

Semghet lix-xhieda bil-gurament.

Semghet l-abili difensuri.

Ikkunsidrat

C. PROVI:

Rat id-digriet tas-17 ta' Mejju, 2004 li bih il-Perit Renato Laferla gie nominat bhala perit tekniku.

Rat ir-relazzjoni tal-Perit Renato Laferla fejn issemma:
"In konkluzjoni, is-sottofirmat isib li johrog ampjament biccar – anzi hemm ammissjoni di parti taz-zewg konvenuti – illi kien hemm invazjoni maghmula minnhom matul l-ahhar

snin ta' bicca art ta' xi hadd iehor, izda mhux mifruxa fuq perijodu sufficientement twil, u cioe` inqas minn dak ta' tletin sena, li huwa rikjest ad legem halli l-uzukapjoni tirnexxi. Huma ma jistghux jippretendu li l-art kienet taghhom, ghax huma stess jammettu li ma kenitx. Pero` huma jippretendu wkoll li l-art la kienet taghhom u lanqas ma' kienet ta' l-atturi. L-atturi min-naha taghhom igibu provi li huma kontroproducenti f'dan ir-rigward, ghax il-pjanta, ipprezentata mill-Perit taghhom, meta mqabbla, kemm mas-Site Plan taghhom stess, kif ukoll mal-pjanti, redatti mill-Perit tal-Kontroparti, tindika precizament l-oppost ta' dak li qed jirritjenu huma, u cioe` li l-parti kontestata mhijiex indikata bhala bicca mill-proprijeta` lilhom appartenenti. Anqas ma jitfa' xi dawl favurihom dak li jidher fil-Kuntratt ta' l-Akkwist ta' missierhom (a fol 6 tal-process) dan għaliex hemm insibu dak li missierhom kien akkwista b'dan it-trasferiment deskrift semplicemente bhala 'Terren tas-Sliema Rudolphe Lane Nru. 35, 36 u 37, qabel Nru. 5, Sqaq Sajjan', u dan skond it-tahwid ga rilevat supra, fejn il-post la huwa terran, ghax għandu kamra fuq, u lanqas ma la jisemmew mieghu xi artijiet ohra 'l barra mill-bini, la hu qieghed f'Sqaq Rudolphe u inqas u inqas ma huwa fi Sqaq Sajjan. B'danakollu l-art in kwistjoni xorta qegħda bejn il-bitha/gardina tad-dar tal-konvenuti fi Triq Viani u l-gardina, li hemm fgata bil-haxix, mal-genb u wara tal-fond tal-atturi, accessibbli minn Sqaq Belview. Min-naha tal-konvenuti zgur li ma kienx hemm access għaliha, ghax huma stess jghidu li kellhom jifthu bicca mill-hajt, u jagħmlu tarag halli jacedu għaliha, mentri, min-naha l-ohra, mhux biss li l-atturi jghidu li kienu jinżlu b'xi tarag għal go fiha, u li għad hemm indikazzjonijiet li tali tarag aktarx li seta' kien hemm, izda l-konvenut stess jammetti li hu kien jara 'l missier l-atturi jitfa' l-laned imsadda fiha, ossija jittrattaha bhala haga li hi tieghu. Anqas m'għandu wieħed jonqos li jirrileva li, fid-deskrizzjoni li saret mill-perit arkitett u inginier civili Herbert Debono, in data 27-7-1990 (a fol 27 tal-process) dan jirrizulta li bejn l-art proprieta` ta' l-atturi u l-bitha tad-dar tal-konvenuti ma kienx hemm proprijetajiet ohra u illi fil-parti kontestata kien hemm sigra, kif tissemmä' mill-atturi, u kif tidher anke fir-ritratti.

Ghaldaqstant is-sottofirmat, wara li ha in konsiderazzjoni l-provi prodotti mill-partijiet, fuq analizzati, kif ukoll il-fatturi kollha, li hu semma fin-notamenti tieghu hawn fuq, u bazikament il-konkluzjonijiet milhuqa fil-paragrafu precedenti, huwa tal-fehma li l-ewwel eccezzjoni, moghtija mill-konvenuti, u cioe` li huma ma okkupaw ebda proprjeta` ta' l-atturi, hija insostenibbli; illi, fir-rigward tattieni eccezzjoni, dawn għandhom ragun jghidu li l-indirizz huwa zbaljat, ghax l-isqaq jismu Belview u mhux Sajjan, u li, fir-rigward tat-tielet eccezzjoni, din ukoll għandha tigi respinta ghax huma għamlu diversi xogħolijiet ta' kostruzzjoni fil-bicca art ta' l-atturi minnhom invaza, fosthom it-twaqqiġi tal-hajt ta' wara fil-parti tal-punent, biex bih gie nheba fejn setghu nehhew xi tarag; il-qlugh ta' parti mill-halt, li jifred din il-bicca mill-proprjeta` tagħhom, biex setghu jigu go fiha, bit-tarag li huma bnew f'taghhom, u t-tħollija ta' dan l-istess hajt, b'xi filati ta' blukketti.

Fir-rigward tat-talbiet attrici għandu jigi dikjarat illi l-fondi 35, 36 u 37 fl-isqaq Belview, f'Tas-Sliema, (u li la huma fi Sqaq Sajjan, u lanqas fi Sqaq Rudolfu), u f'mod partikolari l-ghalqa/bicca art – kif elaborat supra – hija parti integrali minn dawn il-fondi u tappartjeni, f'mod esklussiv u assolut lill-atturi, li l-konvenuti, abuzivament u illegalment, qabdu u okkupaw parti sostanzjali mill-ghalqa – dejjem kif għajnej rilevata supra – u b'hekk gew ivvjolaw id-dritt ta' tgawdija ta' din l-istess għalqa li qabel kienu jgawdu l-atturi, u l-konvenuti għandhom jigu ordnati halli immedjatamentejj jirripristinaw fil-pussess assolut ta' l-atturi, l-ghalqa in kwistjoni, jizgħumraw minnha, u jneħħu kwalunkwe tip ta' kostruzzjoni li huma għamlu fiha b'mod abbuziv.”

Rat id-digriet tas-16 ta' Mejju 2006 li bih gew nominati l-AIC Godwin Abela, l-AIC Valerio Schembri u l-AIC Alan Saliba bhala periti addizzjonali.

Rat ir-relazzjoni tal-periti addizzjonali fejn issemma:
“Fis-seduta mizmuma mill-esponenti mal-partijiet fl-14 ta' Dicembru 2006, Dott. Galea ghall-konvenuti gibed l-attenzjoni ta' l-esponenti ghall-fatt li l-ewwel perit gudizzjarju esprima opinjonijiet fuq mertu legali f'pagni 19 u 23 tar-rapport tieghu meta dan ma kienx kompitu tieghu

kif ukoll ma kellux jasal ghall-konkluzjoni li t-talba ta' l-atturi kellha tigi milqugha peress illi xogholu kien biss jindika l-parti teknika. Dwar il-parti teknika tar-rapport ma kienx hemm oggezzjonijiet.

Fil-konkluzjonijiet tieghu fl-aspett tekniku, il-Perit Laferla ikkonkluda s-segwenti:

1. Illi l-bicca art mertu tal-kontestazzjoni f'din il-kawza tinsab bejn il-bitha/gardina tal-konvenuti w l-genb u wara tal-fond ta' l-atturi;
2. Illi l-konvenuti ammettew li kienu invadew bicca art proprjeta` ta' terzi, liema art kienet il-mertu tal-kontestazzjoni f'din il-kawza billi fethu bicca mill-hajt u ghamlu tarag biex jacedu ghaliha;
3. Illi l-atturi ma gabux provi dokumentati konkluzivi li l-istess art kontestata kienet proprjeta` taghhom pero` kien hemm indikazzjonijiet li, mill-fond taghhom, seta' kien hemm tarag jaghti ghaliha w li missier l-istess atturi kien jitfa` l-materjal u skart go fiha.

KONKLUZJONI

L-esponenti jissottomettu bir-rispett illi, wara li hadu konjizzjoni ta' l-atti u in partikolari tar-rapport ta' l-ewwel Perit Gudizzjarju, jikkonfermaw il-konkluzjonijiet teknici li wasal ghalihom l-istess Perit Gudizzjarju Renato Laferla minghajr ma jikkumentaw fuq l-aspetti legali li mhumiex kompetenza taghhom.”

D. KUNSIDERAZZJONIJIET:

D1. Fatti tal-kaz:

Illi din il-kawza giet istitwita mill-atturi li sostnew li huma proprjetarji assoluti tal-fondi li għandhom in-numri 35, 36, u 37, Belle View Lane Triq Rudolfu, Sliema. L-atturi sostnew li bhala parti minn dawn il-fondi hemm bicca art li hija parti integrali mill-proprjetajiet tagħhom, u li l-konvenuti okkupaw parti sostanzjali mill-ghalqa in kwistjoni. Għalhekk, l-atturi ipprocedew bil-kaz odjern, sabiex jigi dikjarat li din l-ghalqa tappartjeni lill-attur, u saret talba sabiex il-konvenuti jizgħumraw minn din l-ghalqa in kwistjoni u jirripristinaw l-ghalqa in kwistjoni lill-atturi u jneħħu kull tip ta' xogħolijiet u kostruzzjoni li twettqu fiha. Min-naha l-ohra, il-konvenuti eccepew li l-

konvenuti ma okkupaw l-ebda proprjeta` ta' l-attur, li l-proprjetajiet 35,36, u 37 Sqaq Sajjan mhumiex il-proprjeta` ta' l-atturi, u mhux adjacenti mar-residenza taghhom, kif ukoll li huma qatt ma ghamlu kostruzzjonijiet fi proprjeta` ta' l-atturi.

Illi huwa ovju mil-lokuzzjoni wzata mill-atturi fil-formolazzjoni tac-citazzjoni li l-azzjoni li giet istitwita hija propju dik ta' *l-actio rei vindictoria* u infatti ma hemmx kontestazzjoni dwar dan li l-istess atturi fin-nota taghhom a fol 139 u l-konvenuti fin-nota taghhom a fol 144 isostnu propju dan. F'dan it-tip ta' kawzi ssib dejjem komunement maghruf bhala bhala *prova diabolica*. Interessanti li wiehed josserva li l-konvenuti ma eccepewx li huma għandhom titolu validu izda li huma ma okkupaw l-ebda proprjeta` ta' l-atturi u a bazi tal-principju li min jallega jrid jiprova, sta ghall-atturi li jgibu prova mingħajr dubju li l-art *de quo tappartjeni lilhom – kwindi l-azzjoni diabolica*.

D2. Actio rei vindictoria:

L-estremi ta' l-*actio rei vindictoria* huma li l-attur irid jiprova d-dominju tieghu fuq il-haga minnu rivendikata u li huwa akkwista dak id-dominju legittimamente, u li l-konvenut jipposjedi dik l-istess haga. Huwa stabbilit fil-gurisprudenza tal-Qrati tagħna li, dwar l-ewwel rekwizit, il-prova trid tkun pjena u konvincenti, u li l-konvenut fl-azzjoni rivendikatoria m'ghandux bzonn jagħmel ebda prova sakemm ma jigix pruvat id-dominju tar-rivendikat fuq il-haga. L-attur f'din il-kawza, għalhekk, għandu l-oneru li jiprova li l-proprjeta` meritu tal-kawza hi tieghu, u mhux li dik il-proprjeta` mhix tal-konvenut.

Ikun utili li naraw, qabel xejn, il-principji legali li għandna fil-gurisprudenza ta' pajjizna, kif ukoll l-insenjament ta' xi awturi li jissemmew fil-gurisprudenza tagħna. Wahda mill-aktar sentenzi rikki tal-qrati ta' pajjizna dwar l-azzjoni rivendikatoria u l-uzukapjoni hija s-sentenza mogħtija mill-Prim' Awla tal-Qorti Civili presjeduta mill-kompjant Imħallef William Harding fl-ismijiet "**Aloisia Fenech et vs Francesco Debono et**" fl-14 ta' Mejju 1935 (Vol. XXIX - II - 488). Dina s-sentenza ma sar l-ebda appell minnha u saret sentenza finali. Fiha nsibu dan l-insenjament:

"Kif qalet dina I-Qorti fil-kawza **Abela vs Gauci**, maqtugha fl-1 ta' Dicembru 1877 (Vol. VII - 367), il-konvenut, indipendentemente min-natura tal-pusses tieghu, għandu d-dritt illi jirrikjedi, l-ewwelnett, il-prova tal-proprietà mill-parti tar-rivendikant. Ighid a propositu I-Laurent (Volum VI pagna 160): "E dunque il suo diritto di proprietà che il rivendicante deve provare. Finche` non fornisce questa prova, il convenuto non ha nulla a provare: egli puo` serbare il silenzio, e vincera` la lite per cio` solo che il rivendicante non avra` provato di essere proprietario. Cioe` universalmente ammesso dalla dottrina e dalla giurisprudenza".

Dina l-prova tista' ssir, jew bl-esibizzjoni tat-titolu ta' I-akkwist jew bl-istess preskrizzjoni akkwizittiva jew bi kwalunkwe mezz iehor permess mill-ligi. L-istess awtur Laurent, wara li jitkellem fuq il-prova li tigi mit-titolu ta' I-akkwist ighid: "Colui che rivendica puo` altresi invocare la prescrizione".

Dak l-awtur ifakk id-dubju ta' xi awturi fuq dana l-mezz tal-preskrizzjoni, dubju li hu bazat fuq ir-rifless li, una volta li l-uzukapjoni tippresupponi l-pusses tar-rivendikant, u una volta li l-azzjoni rivendikatorja ghall-kuntrarju tippresupponi l-pussess mhux fir-rivendikant imma fil-konvenut, per konsegwenza tidher haga kontradittorja li rrivendikant, li ma għandux il-pusses, jista' jinvoka l-preskrizzjoni bhala prova tad-dominju tieghu. Dana dd-dubju huwa pero` aktar apparenti meta qalet: "Colui che col possesso di trent' anni ha già prescritto in favore proprio e perde poi il possesso, trova in tale prescrizione il titolo per poter sperimentare la "reivindicatio", purché pero` l'attuale possessore non abbia a sua volta, prescritto in proprio favore (Fadda : idem paragrafo 577). Id-dominju jista' jigi, kif intqal, pruvat, fl-assenza ta' titolu u ta' l-uzukapjoni, anki b'mezzi ohra. Qalet il-gurijsprudenza estera: "In mancanza di titoli, le questioni di proprietà possono essere risolte col sussidio di presunzione e di urgenti argomenti di verosimilianza" (**Fadda**, paragrafu 589); u inoltre (paragrafu 590): "la prova del dominio puo` farsi dal rivendicante anco per via di presunzione e congettura, in specie dove si tratti di rivendicare un

dominio antico". Il-gurisprudenza tagħna segwiet dawn l-istess principji, u fil-kawza **Attard vs Fenech**, maqtugha mill-Qorti ta' l-Appell fit-28 ta' April 1875 (Vol. VII 390) jinsab dikjarat illi: "in difetto di un titolo scritto, l'attore e ammesso a provare il suo dominio con qualunque altro mezzo permesso dalla legge..."

Dana qiegħed jingħad ghaliex fid-Dritt Ruman, minbarra l-'actio reivindicatoria' kien hemm anki, introdotta mill-pretur fuq kriterji ta' ekwita`, l-'actio publicana'. Mentre fl-ewwel wahda, hemm bzonn il-prova tad-dominju, fit-tieni wahda hi bizżejjed prova ta' pussess ahjar minn tal-konvenut, fil-gurisprudenza Taljana gie spjegat "che il principio che il rivendicante deve provare rigorosamente il suo dominio era temperato in diritto romano dai principii dell'azione publicana, per cui nella rivendicazione prevleva quello dei contraenti che 'potiora jura ostendit'... (**Fadda**, paragrafu 63); u inoltre ntqal "che nei vigente diritto romano" (paragrafu 64). Il-gurisprudenza Maltija pero` ma jidhirx li segwiet il-gurisprudenza Taljana fuq daqshekk, malgrado l-kwazi identità` tad-disposizzjoni ta' l-artiklu 18 tal-ligi tagħna u l-artiklu 439 tal-ligi Taljana, probabbilment ghaliex id-dritt Ruman baqa' dejjem wahda mill-aqwa fonti tad-Dritt tagħna. Difatti, fil-kawza **Attard versus Fenech** fuq citata (Vol VII pagna 394) intqal "che e` ricevuta nel foro che le dette due azioni si possono cumulare e le disposizioni dell'Ordinanza VII del 1868 non hanno abolito o revocato le dette due azioni".

Meta l-konvenut jesibixxi pero` anki huwa titolu iehor, tigi għaldaqstant il-kwistjoni liema minn dawn iz-zewg titoli għandu jipprevali. Kieku z-zewg titoli gejjin mill-istess bejjiegh, allura kif osserva **I-Baudry**, ma jistax ikun hemm diffikulta`; il-konflitt jigi regolat bl-anterjorita` tat-traskrizzjoni, jew fin-nuqqas tagħha, bl-anterjorita` tat-titolu stess (loco citato paragrafu 249 pagna 190). Il-**Baudry** jikkontempla dan il-kaz u jghid: "Quando i titoli emanano da autori diversi, l'attore trionferà se stabilisce che nell'ipotesi di un processo nato tra i due autori, il suo prevalga su quello del convenuto" (pagna 190).

Il-prova li t-trasferiment fit-titolu esibit mir-rivendikant, kien proprjetarju, hi necessarja biss meta l-konvenut ikollu pussess anterjuri ghat-titolu. “Se il possesso dei convenuti” - ighid **il-Baudry** - “fosse anteriore al titolu emante dall’autore immediato dell’attore, questi dovrebbe risalire al passato in modo da produrre un titolo piu` antico, anteriore al possesso dell’avversario”, hekk ukoll issentenzjat il-Qorti ta’ I-Appell fil-kawza **Maria Cassar versus Gio Antonio Trevisan**, maqtugha fl-4 ta’ Dicembru 1879 (Vol. VIII - 899), meta qalet (pagna 901): quando il reo convenuto prova che il suo possesso e` anteriore al titolo che si produce a sostegno della domanda di rivendicazione proposta contro di lui, questo titolo non basta da se solo ad appoggiare la domanda ed e` necessario che si esibiscono altri titoli piu` antichi”.

Id-duttrina fil-maggioranza tagħha rriteniet illi l-azzjoni rivendicatoria ma tintilifx bil-kors ta’ tletin sena hliet meta f’dan iz-zmien ikun akkwista d-dritt tal-propjeta` haddiehor. F’ dina l-opinjoni jaqblu **I-Baudry** (Della prescrizione pagna 4422), **il-Pothier** (Prop. Nu. 276), **Aubrey et Rau, Colmet de Santerre** u awturi ohra citati fin-nota mill-istess **Baudry**. “Il vero e` che non vi e da fare nessuna distinzione tra il diritto vero e che non vi e` da fare nessuna disintinzione tra il diritto di proprietà e l’azione di rivendicazione; la prescrizione non e’ possibile contro l’uno e l’altro se non quando un terzo abbia posseduto per il tempo richiesto e nelle condizioni volute dalla legge”; hekk esprima ruhu **I-Baudry** ‘loco citato’.

F’azzjoni ta’ in rei vendicatoria l-gurisprudenza u d-duttrina huma pacifici fis-sens li l-gudikant għandu jkun rigoruz u li kwalunkwe dubju, anki l-icken, għandu jmur favur il-possessur konvenut. Il-gurisprudenza ippronunzjat ruħha f’ dan is-sens: “L’attore in rivendicazione deve provare in modo manifesto il diritto di proprietà che reclama, e basta un semplice dubbio perché il possessore dell’immobile sia assolto dalla domanda” (con voce Proprietà - 423). “L’attore rivendicante deve provare in modo positivo la proprietà che reclama, e basta il semplice dubbio sulla pertinenza della proprietà che reclama, e basta il semplice dubbio

sulla pertinenza della proprieta` perche' il convenuto che e` al possesso debba essere assolto dalla domanda" (idem - 424).

Illi xejn ma jfisser li l-konvenut ma jippruvax bl-ebda mod, li b' titolu, la bil-preskrizzjoni, u lanqas b'mod iehor, li hu proprjetarju, ghaliex kif intqal "per oppore il non jus auctoris non e' neccessario che il convenuto nella rivendicazione abbia un titolo di proprieta` da contrapporre all'attore ma basta che sia solamente possessore del fondo (Coen: idem - 436), u "il rivendicante non puo prevalersi dei vizi, che inficiano il titolo del possessore, in quanto cio` non vale a dimostrare che egli sia il proprietario" (idem - 437). Gie proklamat ukoll illi "il convenuto in rivendicazione trovandosi in possesso della cosa, non ha obbligo di fornire la prova della sua proprieta`, egli e` protetto dal suo possesso fintanto che il rivendicante non abbia provato la proprieta` della cosa che reclama" (idem - 447); u gie aggunt illi: "questa prova deve essere, non gia` semplicemente presuntiva o indiziaria, ma diretta, positiva, e tale da non lasciare luogo ad alcun dubbio". (- 448). L-istess dejjem irriteniet id-duttrina. Hekk ir-Ricci jghid: "se l'attore non dimostra che egli e` proprietario della cosa rivendica, non puo pretendere che il convenuto sia tenuto a consegnargliela sol perche` esso non e` in grado di giustificare il suo possesso. Imperocche` io ho il diritto di reclamare una cosa quando dimostro di esserne proeprtatrio, e cio` in forza del vincolo che unisce la cosa a me, ma non ho nessun diritto che il terzo dia a me le cose che egli possiede senza alcun titolo, perche` usurperei; azione competente al proprietario delle medesime." Minn dan jigi li, anki jekk il-Qorti ma tkunx affattu sodisfatta mid-dritt tal-konvenut, hi għandha tilliberaħ jekk ir-rivendikant ma jagħtix prova tad-dominju tiegħu, li tkun ezenti mill-anqas dubju."

Certament jista' jingħad trankwillament illi l-principji fondamentali rigwardanti din il-materja jinsabu inkorporati f'din is-sentenza elaborata, li verament tagħmel gieħ lill-gudikatura Maltija.

Fis-sentenza moghtija fil-kawza **Buhagiar vs Borg** 17 ta' Novembru 1958, (Vol XLII - I - 569), il-Qorti ta' l-Appell irriteniet illi:

"Jekk l-oggett tal-kawza hu bicca art li qieghda fil-pusess tal-konvenut u li l-attur jippretendi li hi tieghu u jrid jehodha minn idejn il-konvenut, l-azzjoni esercitata mill-attur hi dik rivendikatorja.

F'din l-azzjoni, l-attur irid jipprova d-dominju, ossija l-proprjeta` fih tal-haga li jrid jirrivendika. Mhux bizzejjed li hu talvolta jipprova li dik il-haga mhix tal-konvenut, imma jehtieg li juri pozitivament li hi tieghu nnifsu, ghax 'melior conditio possidendis', u gie dejjem ritenut mill-Qrati tagħna, fuq l-istregwa ta' principji annessi universalment mid-duttrina u mill-gurisprudenza, bazati fuq ligijiet bhal tagħna, illi dik il-prova li hi ezatta mir-rivendikat hemm bzonni li tkun kompleta u konkluziva, b'mod li kwalunkwe dubju, anki l-icken, għandu jmur favur il-possessur konvenut. U anki jekk il-Qorti ma tkunx affattu sodisfatta mid-dritt tal-konvenut, hi għandha tillibera jekk ir-rivendikant ma jagħtix prova tad-dominju tieghu li tkun ezenti mill-anqas dubju."

Skond sentenza ohra **Cassar et vs Spiteri noe et** 28 ta' April 1948, Vol XXXIII - 1 - 266, din id-darba moghtija mill-Prim'Awla tal-Qorti Civili:

"L-azzjoni rivendikatorja għandha bhala estremi d-dominji jew proprjeta` f'min jezercitaha u l-pussess tal-haga li trid tigi rivendikata għand dak li kontra tieghu tigi ezercitata din l-azzjoni. Sakemm l-attur ma jippruvax li għandu l-propjeta` tal-haga li jrid jirrivendika, għandu jipprevali l-pussess tal-konvenut in forza tal-prinipju 'possideo quia possideo'. L-elementi, jigifieri, li jkun jezisti fatt guridiku kapaci jaġhti ezistenza lir-rapport bejn il-persuna u l-haga li fiha tikkonsisti l-propjeta`, illi l-persuna li tkun qieghda tagħixxi tkun is-suggett ta' dak ir-rapport, li l-haga li fuqha jkun hemm il-pretensjoni kwantu għal liema fatti guridici kapaci li jaġtu ezistenza għar-rapport ikunu necessarji, huwa indifferenti li l-fatt ikun ta' speci jew ohra, basta li jkun tali li minnu ji sta' jsorgi fatt guridiku li jnissel mieghu l-propjeta` jew id-dominju skond il-fatt guridiku li jkun.

Imma l-prova ta' elementi trid issir inkella l-istess ma jixx pruvat."

Jinghad ukoll li dawn l-istess principji jinsabu wkoll f'gurisprudenza aktar recenti bhal fil-kawza fl-ismijiet **Chircop Pawlu et vs Micallef Rita et** deciza App Sup Civ fit-28 ta' April, 2000 [LXXXIV-II-155] fejn jinghad li l-azzjoni ta' din ix-xorta titlob minn min jiproponiha prova djabolika fis-sens li l-attur għandu jipprova lil hinn minn kull dubju li huwa l-proprietarju ta' l-immobbl li qed jirrivendika. Minn naħa tal-konvenut dan m'ghandux ghalfejn javvanza l-ebda difiza jew li jipprova xi titolu fuq l-art fil-pusess tieghu sakemm l-attur ma jkunx ipprova li hu kien il-proprietarju. Min jittanta azzjoni **rei vindictoria** jista' wkoll jibbaza d-dritt tieghu fuq il-preskrizzjoni akkwisittiva. Ukoll fil-kawza deciza minn din il-Qorti kif presjeduta fl-ismijiet **Antonio Pace vs Rev Henry Abela** fis-7 ta' Lulju 2004 inghad:

"Fil-kaz tal-preskrizzjoni akkwisittiva trentennali ma hemmx bzonn il- "giusto titolo" u lanqas il- "buona fede" minhabba l-elementi tat-trapass taz-zmien u dak tal-pusess. Biex il-pusess trentennali jaġhti lok ghall-uzukapjoni, hemm bzonn li ma jkunx ekwivoku, u li jkun "*animo domini*". Gudikant għandu jkun rigoruz fil-prova li jrid jagħmel l-attur."

Ukoll fil-kawza fl-ismijiet **Louis Manduca vs Frances Manduca pro et noe** deciza mill-Appell Civili Superjuri [LXVII-1-99] intqal li jekk l-oggett huwa immobbl li qiegħed fil-pusess tal-konvenut u l-attur irid jieħdu minn idejn il-konvenut l-azzjoni ezercitata mill-attur hi dik rivendikatorja.

F'dan l-istadju di il-Qorti ser tikkwota minn sentenza ohra tagħha kif presjeduta, mogħiġi ja fil-5 ta' Lulju 2004, fl-ismijiet **Antonio Pace et vs Rev. Henry Abela noe et** fejn intqal:

"Illi fis-sentenza fuq citata fl-ismijiet **It-Tabib Dr. Carmel Apap Bologna Sciberras d'Amico Inguanez vs Emanuel Sammut** ingħad illi:

"Min jitlob ir-rivendikazzjoni jrid jipprova d-dominju ossija l-proprieta` fiċċi tal-haga li jrid jirrivendika. Mhx sufficjenti l-

prova li dik il-haga mhix tal-konvenut, imma jrid juri pozitivament li hi tieghu nnifsu, ghaliex "*melior est conditio possidentis*", u din il-prova hemm bzonn li tkun kompleta u konklusiva, b'mod li kwalunkwe dubju, anke l-icken, għandu jmur favur il-possessur konvenut." (**"Wisq Rev. Kan. Giuseppe Cassar noe -vs- Emmanuele Barbara et"**, Appell Civili, 7 ta' Ottubru 1980);

"Il-jedd tal-proprietà u l-azzjoni rivendikatorja tal-proprietà huma haga wahda u għalhekk, ghalkemm min ikun ha taht idejh ghaz-zmien mehtieg l-immobblī ta' haddiehor jakkwista dak l-immobblī bis-sahha ta' uzukapjoni, sid l-immobblī qatt ma jitlef il-jedd ghall-azzjoni rivendikatorja, ikun ghadda zmien kemm ghadda." (**"Perit Carmelo Falzon -vs- Alfred Curmi"**, Prim'Awla, Qorti Civili per Imħallef Joseph Said Pullicino, 5 ta' Ottubru 1995; **"Nancy Mangion et -vs- Albert Bezzina Wettinger"**, Appell, 5 ta' Ottubru 2001);

"Il-gurisprudenza tagħħna waslet sal-punt li tirritjeni li anke jekk il-Qorti ma tkunx affattu sodisfatta mid-dritt tal-konvenut, hi għandha tillibera, jekk ir-revindikant ma jagħtix prova tad-dominju tieghu li tkun eżenti mill-anqas dubju" (**"Giuseppe Buhagiar -vs- Guzeppi Borg et"** Appell Civili, 17 ta' Novembru 1958);..."

D3. Applikazzjoni tal-principji legali dwar il-fatti tal-kaz:

Minn dan kollu jemergi car li l-indoli tal-kawza odjerna huma dawk ta' l-*actio rei vindictoria* u dan mhux kontestat. Fil-kors tal-kawza l-atturi ma rnexxilhomx jagħmlu l-provi a tenur ta' l-istess dwar it-titolu tagħhom.

E. KONKLUZJONIJIET:

Dwar l-ewwel eccezzjoni li t-talbiet atturi huma infondati fil-fatt u fid-dritt stante li l-konvenuti ma jokkupaw l-ebda propertà ta' l-atturi, ma ngabitx prova sufficienti li l-art de quo kienet prorpjeta` ta' l-atturi, b'titolu legalment validu, u għalhekk tilqa' l-istess eccezzjoni.

Dwar it-tieni eccezzjoni, jingħad li ma giex ippruvat li l-art hdejn il-proprietajiet 35, 36, 37 Belle View Lane, Triq

Kopja Informali ta' Sentenza

Rudolfu, Sliema kienet proprieta` ta' l-atturi, u ghalhekk tilqa' din it-tieni eccezzjoni.

Ghal dawn il-motivi tilqa' l-eccezzjonijiet tal-konvenuti.

Minhabba n-natura tal-kaz, spejjez kwart ($\frac{1}{4}$) ghall-konvenuti u tliet kwarti ($\frac{3}{4}$) ghall-atturi.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----